

- е) $(a, a+b) = (a+b, 2a+b) = (a, 2a+b) = 1$, якщо $(a, b) = 1$;
- ж) $(ac, b) = (c, b)$, зокрема, $c : (ac, b)$, якщо $(a, b) = 1$;
- з) $(a+b, a-b) = 1$ або 2 , якщо $(a, b) = 1$;
- к) $(2^a - 1, 2^b - 1) = 1$, якщо $(a, b) = 1$;
- л) $(11a+2b, 18a+5b) = 1$ або 19 , якщо $(a, b) = 1$;
- м) $\left(\frac{[a, b]}{a}, \frac{[a, b]}{b} \right) = 1$;

н) $(a^3 + 2a, a^4 + 3a^2 + 1) = 1$.

3.10. Знайти найбільший спільний дільник чисел:

- а) $a^n - 1$ і $a^m - 1$, якщо a — ціле, а m і n — натуральні числа;
- б) $a^2 + 1$ і $2a + 3$, якщо a — ціле число;
- в) $2^6 - 1$ і $2^{15} - 1$.

3.11. Довести, що з п'яти послідовних цілих чисел завжди можна вибрати одне, взаємно просте з усіма іншими.

3.12. Довести, що:

- а) $2903^n - 803^n - 464^n + 261^n : 1897$, якщо n — натуральне число;
- б) $n(n+1)(n+2) : 504$, якщо $n+1$ є кубом деякого натурального числа;
- в) $a^{4n+1} - a : 30$, якщо a — ціле, а n — невід'ємне ціле число;
- г) $a^3 - b^3 : 2^n$ тоді і тільки тоді, коли $a - b : 2^n$, де a, b — цілі непарні числа, n — натуральне число;
- д) $(a+1, a^{2k}+1) = 1$, якщо a — парне натуральне число, а k — довільне натуральне число.

§ 4. Числові функції. Число і сума натуральних дільників. Ціла і дробова частини дійсного числа. Функція Ейлера

Література

- [1] — § 7, с. 93—95, § 16, с. 169—174;
- [2] — § 7, с. 92—93, § 16, с. 173—178;
- [3] — гл. II, § 1, с. 368—369, гл. II, § 3, с. 406—408;
- [4] — гл. II, § 8, с. 134—146;
- [5] — гл. II, с. 25—32;
- [6] — гл. II, с. 92—95; гл. III, с. 315—322;
- [7] — гл. II, § 4, с. 52—56; гл. VIII, с. 229—246;
- [8] — § 11—14, с. 49—63.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Функцію $f(x)$ називають числововою, якщо вона визначена при всіх натуральних значеннях аргументу x .

Через $\tau(n)$ позначають числову функцію, значення якої для будь-якого натурального числа n дорівнює числу всіх його натуральних дільників.

Через $\sigma(n)$ позначають числову функцію, значення якої для будь-якого натурального числа n дорівнює сумі всіх його натуральних дільників.

Через $\varphi(n)$ позначають числову функцію, значення якої для будь-якого натурального числа n дорівнює кількості натуральних (цілих невід'ємних) чисел, взаємно простих з n , які не перевищують (відповідно менших) n . Функцію $\varphi(n)$ називають функцією Ейлера.

Через $[x]$ (читається «антєє від x ») позначають числову функцію, значення якої для будь-якого дійсного числа x дорівнює найбільшому цілому числу, яке не перевищує x . Функцію $[x]$ називають цілою частиною від x .

Через $\{x\}$ позначають числову функцію, значення якої для будь-якого дійсного числа x дорівнює різниці $x - [x]$. Функція $\{x\}$ називається дробовою частиною від x .

Числові функції $f(n)$ називаються мультиплікативними, якщо для кожного n функція $f(n) \neq 0$ і для будь-яких взаємно простих натуральних чисел n і m виконується рівність $f(m \cdot n) = f(m) \cdot f(n)$.

Мультиплікативні функції мають такі властивості:

$$1^{\circ}. f(1) = 1;$$

2°. Добуток мультиплікативних функцій є мультиплікативна функція;

3°. Якщо числа $n_1, n_2, \dots, n_k$ попарно взаємно прості, то $f(n_1 \cdot n_2 \cdots n_k) = f(n_1) f(n_2) \cdots f(n_k)$.

Числові функції $\tau(n)$, $\sigma(n)$, $\varphi(n)$ мультиплікативні. Якщо $n = p_1^{k_1} p_2^{k_2} \cdots p_m^{k_m}$ — канонічний розклад натурального числа n , то

$$\tau(n) = (k_1 + 1)(k_2 + 1) \cdots (k_m + 1),$$

$$\sigma(n) = \frac{p_1^{k_1+1} - 1}{p_1 - 1} \frac{p_2^{k_2+1} - 1}{p_2 - 1} \cdots \frac{p_m^{k_m+1} - 1}{p_m - 1},$$

$$\varphi(n) = n \left(1 - \frac{1}{p_1}\right) \left(1 - \frac{1}{p_2}\right) \cdots \left(1 - \frac{1}{p_m}\right).$$

Зрозуміло, що $\tau(1) = \sigma(1) = \varphi(1) = 1$, згідно з означенням цих функцій.

Сума значень функції Ейлера для всіх дільників d_i числа n дорівнює n :

$$\sum_i \varphi(d_i) = n \quad (\text{формула Гаусса}).$$

Якщо x — дійсне додатне число, а n — натуральне число, то $\left[\frac{[x]}{n}\right] = \left[\frac{x}{n}\right]$.

Показник a простого числа p , яке входить до канонічного розкладу натурального числа $n!$, обчислюється за формулою

$$a = \left[\frac{n}{p} \right] + \left[\frac{n}{p^2} \right] + \cdots + \left[\frac{n}{p^s} \right], \quad \text{де } p^s < n < p^{s+1}.$$

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ

1. Знайти суму дільників, число дільників і дільники числа 680.
Розв'язання. Знаходимо канонічний розклад числа 680:

$680 = 2^3 \cdot 5 \cdot 17$. Тоді

$$\tau(680) = (3 + 1)(1 + 1)(1 + 1) = 16,$$

$$\sigma(680) = \frac{2^{3+1} - 1}{2 - 1} \cdot \frac{5^{1+1} - 1}{5 - 1} \cdot \frac{17^{1+1} - 1}{17 - 1} = 1620.$$

Дільники числа 680 дістанемо, коли розкриємо дужки у виразі

$$(1 + 2 + 4 + 8) \cdot (1 + 5) \cdot (1 + 17).$$

Матимемо:

$$1, 2, 4, 8, 5, 10, 20, 40, 17, 34, 68, 136, 85, 170, 340, 680.$$

2. Знайти натуральне число x , якщо воно має тільки два різних простих дільники і $\tau(x) = 6$, $\sigma(x) = 28$.

Розв'язання. Оскільки число x має тільки два різних простих дільники (nehaj це числа p і q), то канонічний розклад числа x має вид: $x = p^y q^z$, де y і z — деякі натуральні числа. Тоді

$$\tau(x) = (y + 1)(z + 1), \quad \sigma(x) = \frac{p^{y+1} - 1}{p - 1} \cdot \frac{q^{z+1} - 1}{q - 1}.$$

Оскільки $\tau(x) = 6$, то $(y+1)(z+1) = 6$. Внаслідок того що числа y і z натуральні, $y = 1$, $z = 2$ або навпаки. Тоді $x = pq^2$ і $\sigma(x) = (p+1)(q^2+q+1)$. Оскільки $\sigma(x) = 28$, то $(p+1)(q^2+q+1) = 28$.

Через те що p і q — різні прості числа, слід розглянути такі можливі випадки: $p+1 = 4$, $q^2+q+1 = 7$ або навпаки. Якщо $p+1 = 4$, $q^2+q+1 = 7$, то $p = 3$, а $q = 2$. Тоді $x = 3^1 \cdot 2^2 = 12$. Якщо $p+1 = 7$, $q^2+q+1 = 4$, то $p = -6$, що суперечить вибору числа p . Отже, єдиним числом, яке задовільняє умову задачі, є число $x = 12$.

3. Знайти натуральне число n , якщо $\varphi(n) = 600$ і $n = 3^\alpha \cdot 5^\beta$, де α, β — натуральні числа.

Розв'язання. Оскільки

$$\varphi(n) = \varphi(3^\alpha 5^\beta) = 3^\alpha 5^\beta \left(1 - \frac{1}{3}\right) \left(1 - \frac{1}{5}\right) = 3^\alpha 5^\beta \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{4}{5},$$

то

$$600 = 3^\alpha 5^\beta \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{4}{5}.$$

Звідси

$$3^{253} = 3^{\alpha} 5^{\beta}.$$

Ця рівність можлива тільки при $\alpha = 2$ і $\beta = 3$. Тоді $n = 3^2 \cdot 5^3 = 1125$.

4. Знайти кількість нулів, якими закінчується число 295!

Розв'язання. Щоб розв'язати цю задачу, треба знайти канонічний розклад заданого числа. Справді, якщо $n! = p^\alpha q^\beta \dots r^\gamma$, то кількість нулів, якими закінчується число, збігатиметься з числом m , де m — менше з чисел k і s , а k і s — показники чисел 2 і 5 відповідно в канонічному розкладі числа $n!$. Оскільки до канонічного розкладу числа $n!$ просте число 5 входить з меншим показником, ніж просте число 2, то для розв'язання задачі досить знайти показник s , з яким просте число 5 входить до добутку $n!$. Як відомо, s знаходять за формулою

$$s = \left[\frac{n}{p} \right] + \left[\frac{n}{p^2} \right] + \left[\frac{n}{p^3} \right] + \dots$$

Оскільки $\left[\frac{n}{p^{t+1}} \right] = \left[\frac{\left[\frac{n}{p^t} \right]}{p} \right]$, то для нашого прикладу маємо

$$s = \left[\frac{295}{5} \right] + \left[\frac{59}{5} \right] + \left[\frac{11}{5} \right] = 59 + 11 + 2 = 72.$$

Отже, число 295! закінчується 72-ма нулями.

Задачі

- 4.1. Знайти число і суму всіх натуральних дільників таких чисел: а) 60; б) 100; в) 360; г) 375; д) 720; е) 957; е) 988; ж) 990; з) 1000; к) 1200; л) 1542; м) 3500.

- 4.2. Знайти всі натуральні дільники чисел: а) 24; б) 50; в) 100; г) 360; д) 375.

- 4.3. Знайти натуральне число n , якщо:

- а) n ділиться тільки на два простих числа і $\tau(n) = 6$, а $\sigma(n) = 42$;

- б) $\tau(n) = 1, 2, 3, 4, 5$ або 6 відповідно;

- в) n має тільки два простих дільники, $\tau(n) = 12$, $\sigma(n) = 1240$;

- г) n має тільки два простих дільники, $\tau(n) = 12$, $\sigma(n) = 465$;

- д) $n : 12$ і $\tau(n) = 14$;

- е) n — найменше натуральне число, для якого $\tau(n) = 14$;

- е) n — найменше натуральне число, для якого $\tau(n) = 18$;
 ж) n — найменше натуральне число, для якого $\tau(n) = 100$;
 з) добуток усіх його натуральних дільників дорівнює 5832;
 к) $n = 2^x 3^y 5^z$, $\tau\left(\frac{1}{2}n\right) = \tau(n) - 30$, $\tau\left(\frac{1}{3}n\right) = \tau(n) - 35$,
 $\tau\left(\frac{1}{5}n\right) = \tau(n) - 42$;

- л) n — найменше натуральне число виду $2^x p_1 p_2$, де p_1 і p_2 — різні непарні прості числа і $\sigma(n) = 3n$ (задача Ферма);
 м) добуток усіх його натуральних дільників дорівнює $3^{30} \cdot 5^{40}$;
 н) $n = 2^x \cdot 3^y \cdot 5^z$, $\tau(5n) = \tau(n) + 8$, $\tau(7n) = \tau(n) + 12$, $\tau(8n) = \tau(n) + 18$.

4.4. Довести, що:

- а) існує нескінчна множина натуральних чисел m , для яких $\sigma(m) = 2m - 1$;
 б) множина всіх натуральних чисел, більших від одиниці, кожне з яких дорівнює добутку всіх своїх натуральних дільників, збігається з множиною всіх простих чисел;
 в) $\tau(n)$ непарне тоді і тільки тоді, коли n — квадрат натурального числа;

г) добуток усіх дільників числа n дорівнює $n^{\frac{\tau(n)}{2}}$;

д) $(n, \tau(m^n)) = 1$, де n, m — натуральні числа;

е) $\tau(m) \tau(n) > \tau(mn)$, якщо $(m, n) > 1$;

ж) $\sigma(m) \sigma(n) > \sigma(mn)$, якщо $(m, n) > 1$;

ж) $n = \frac{d_1 + d_2 + \dots + d_k}{\frac{1}{d_1} + \frac{1}{d_2} + \dots + \frac{1}{d_k}}$, де $d_1, d_2, \dots, d_k$ — усі дільники

числа n .

4.5. Нехай n — натуральне число. Знайти $\tau(n^3)$, якщо:

а) $\tau(n^2) = 15$ і n має тільки два простих дільники;

б) $\tau(n^2) = 81$ і n має тільки два простих дільники;

в) $\tau(n^2) = 105$ і n має тільки три простих дільники.

4.6. Натуральне число n називається досконалим¹, якщо $\sigma(n) = 2n$. Довести, що:

а) 6, 28, 496, 8128 — досконалі числа;

б) парне число n є досконалим тоді і тільки тоді, коли $n = 2^{k-1} \cdot (2^k - 1)$, де $k \geq 2$, а $p = 2^k - 1$ — просте число² (теорема Евкліда — Ейлера);

в) довільне натуральне число з одним простим дільником не є досконалим;

г) непарне натуральне число з двома простими дільниками не є досконалим.

4.7. Два натуральні числа m і n називаються дружніми³,

¹ Нині відомо 27 досконалих чисел. Усі вони — парні числа. Ще невідомо, чи існують непарні досконалі числа і чи скінчена множина досконалих чисел.

² Так зване просте число Мерсенна (див. § 2). Зрозуміло, що кожне просте число Мерсенна дає нам деяке досконале число.

³ Найбільшої пари дружніх чисел ще не знайдено.

якщо $\sigma(m) = m + n$. Довести, що дружніми є такі пари чисел:

а) 220 і 284; б) 1184 і 1210; в) 2620 і 2924.

4.8. Побудувати графіки функцій $y = \tau(x)$ і $y = \sigma(x)$, де $1 < x < 20$.

4.9. Знайти функцію Ейлера для чисел: а) 17; б) 31; в) 100; г) 200; д) 375; е) 625; ж) 720; ж) 1000; з) 1200.

4.10. Знайти кількість натуральних чисел, які менші від числа n і мають з ним найбільший спільний дільник d , якщо:

а) $n = 300$, $d = 20$;

б) $n = 1476$, $d = 41$;

в) $n = 1665$, $d = 37$;

г) $n = 975$, $d = 13$;

д) $n = 1072$, $d = 8$;

е) $n = 2500$, $d = 50$;

ж) $n = 2476$, $d = 619$.

4.11. Довести, що:

а) $\varphi(n)$ — парне число при $n > 3$;

б) $\varphi(4n) = 2\varphi(2n)$, $n \in \mathbb{N}$;

в) $\varphi(4n+2) = \varphi(2n+1)$, $n \in \mathbb{N}$;

г) $S = \frac{1}{2}n\varphi(n)$, де S — сума натуральних чисел, які взаємно прості з числом n і менші від n ;

д) $\varphi(5n) \neq \varphi(7n)$ для всіх $n \in \mathbb{N}$;

е) якщо рівняння $\varphi(x) = a$ має корінь $x = m$, де m не : 2, то воно має також корінь $x = 2m$;

ж) $\varphi(mn) = \varphi(m) \cdot \varphi(n) \cdot \frac{(m, n)}{\varphi((m, n))}$, $m, n \in \mathbb{N}$;

ж) $\varphi(mn) = \varphi((m, n)) \varphi([m, n])$, $m, n \in \mathbb{N}$;

з) $\varphi(mn) > \varphi(m)\varphi(n)$, якщо $(m, n) > 1$.

4.12. Розв'язати рівняння:

а) $\varphi(x) = 8$;

е) $\varphi(x) = \frac{x}{3}$;

б) $\varphi(x) = 12$;

ж) $\varphi(x) = \frac{x}{4}$;

в) $\varphi(x) = 14$;

з) $\varphi(x) = \frac{4x}{5}$;

г) $\varphi(x) = p - 1$, p — просте число;

к) $\varphi(x) = \frac{2}{3}x$;

д) $\varphi(x) = 2^k$, $k \in \mathbb{N}$;

л) $\varphi(2x) = \varphi(3x)$;

е) $\varphi(x) = \frac{x}{2}$;

м) $\varphi(6x) = 72$.

4.13. Знайти натуральне число n , якщо:

а) $n = 3^k 5^l 7^s$, $k, l, s \in \mathbb{N}$ і $\varphi(n) = 3600$;

б) $n = pq$, де p і q — різні прості числа такі, що $p - q = 2$ і $\varphi(n) = 120$;

в) $n = p^2q^2$, де p і q — різні прості числа і $\varphi(n) = 11424$;

г) $n = p^k q^l \dots s^m$, де $p, q, \dots, s$ — різні прості числа, $k, l, \dots, m$ — натуральні числа, більші від 1 і $\varphi(n) = 462000$;

д) $n = 7^k$, $k \in \mathbb{N}$ і $\varphi(n) = 294$;

е) $n = 5^k 7^l 11$, $k, l \in \mathbb{N}$ і $\varphi(n) = 42000$;

ж) $n = p^k q^l$, де p, q — різні прості числа, $k, l \in \mathbb{N}$ і $\varphi(n) = 120$;

ж) $n = p^k$, де p — просте число, $k \in \mathbb{N}$, $\varphi(n) = 6p^{k-2}$.

4.14. Побудувати графік функції $y = \varphi(x)$, де $1 < x < 20$.

4.15. Знайти:

- а) $[e]$;   е) $\left[\sqrt[4]{580} + 1 \right]$;
 б) $[-e]$;   ж) $\left[4 + \cos \frac{101\pi}{204} \right]$;
 в) $[1 - \sqrt{2}]$;   з) $[2 - \lg 2512]$;
 г) $[\lg 128]$;   к) $[1 - \ln 50]$;
 д) $\left[\frac{1 + \sqrt{52}}{2} \right]$;   л) $\left[\frac{10}{3 + \sqrt{3}} \right]$.

4.16. Знайти:

- а) $\{\pi\}$;   д) $\left\{ 1,5 - \operatorname{tg} \frac{\pi}{4} \right\}$;
 б) $\{-\pi\}$;   е) $\left\{ 1,3 + \cos \frac{\pi}{6} \right\}$;
 в) $\left\{ 1 + \sin \frac{\pi}{6} \right\}$;   е) $\{-2,6\}$;
 г) $\left\{ 2,1 + \cos \frac{\pi}{3} \right\}$;   ж) $\left\{ -\frac{23}{7} \right\}$.

4.17. Розв'язати рівняння:

- а) $[2,3x] = 3$;   е) $[3x^2 - x] = x + 1$;
 б) $[3,2x] - 3 = 2$;   е) $[x] = \frac{3}{4}x$;
 в) $[ax] = m$,
     де $a \neq 0$ і x — дійсне число;   ж) $[x^2] = x$;
 г) $[12,4x] = 86$;   з) $[12,4x] = 87$;
 д) $[x^2] = 2$;   к) $\left[\frac{x}{m} \right] = \left[\frac{x}{m-1} \right]$, $m \geq 2$.

4.18. Довести, що:

а) $[x+y] \geq [x] + [y]$, $x, y \in \mathbb{R}$, узагальнити цей результат для більшої кількості доданків;

- б) $[r] + \left[r + \frac{1}{2} \right] = [2r]$, де $r \in \mathbb{R}$ і $0 \leq r < 1$;
 в) $[\pi]^{(e)} + [e] = [e]^{(\pi)} + [\pi]$;
 г) $\left[\frac{p}{4} \right] = \frac{p-1}{4}$ або $\frac{p-3}{4}$, де p — просте непарне число;
 д) $\left[\frac{a}{m} \right] = \frac{a-r}{m}$, де r — остача від ділення цілого числа a на натуральне число m ;
 е) $\frac{[nx]}{n} \leq x < \frac{[nx]}{n} + \frac{1}{n}$, $n \in \mathbb{N}$;
 ж) $\left[\frac{x+y}{n} \right] = \left[\frac{x}{n} \right] + \left[\frac{y}{n} \right]$ або $\left[\frac{x}{n} \right] + \left[\frac{y}{n} \right] + 1$;
 ж) $\left[\frac{m}{2} \right] = \frac{m-1}{2}$, якщо m — непарне натуральне число;

- з) $[nx] \geq n[x]$, $n \in \mathbb{N}$, $x \in \mathbb{R}$;
- к) $\left[\frac{m}{4}\right] + \left[\frac{2m}{4}\right] + \left[\frac{3m}{4}\right] = \frac{3(m-1)}{2}$, якщо $(m, 4) = 1$;
- л) $\left[\frac{m}{k}\right] + \left[\frac{2m}{k}\right] + \dots + \left[\frac{(k-1)m}{k}\right] = \frac{(k-1)(m-1)}{2}$, якщо $(m, k) = 1$, $m \geq 2$ і $k \geq 2$;
- м) $[x] + \left[x + \frac{1}{n}\right] + \dots + \left[x + \frac{n-1}{n}\right] = [nx]$ для будь-якого дійсного x і $n \geq 2$;
- н) $[x] - 2\left[\frac{x}{2}\right] = 0$ або 1 , $x \in \mathbb{R}$.

4.19. Знайти показник степеня простого числа p , яке міститься в добутку $n!$, якщо:

- а) $p = 3$, $n = 100$;   в) $p = 13$, $n = 10\,000$;
- б) $p = 11$, $n = 1000$;   г) $p = 7$, $n = 81\,561$.

4.20. Знайти канонічний розклад чисел: а) $11!$; б) $18!$; в) $40!$;

г) $75!$; д) $\frac{20!}{10!10!}$.

4.21. Скількома нулями закінчується число $n!$, якщо: а) $n = 50$; б) $n = 123$; в) $n = 1985$.

4.22. Побудувати графіки функцій:

- а) $y = [x]$;   ж) $y = [x] + x$;
- б) $y = 2[x]$;   з) $y = \frac{1}{[x]}$;
- в) $y = |2x|$;
- г) $y = \left[\frac{1}{2}x\right]$;   к) $y = \frac{x^2}{[x]}$;
- д) $y = \frac{1}{2}[x]$;   л) $y = \frac{x}{[x]}$;
- е) $y = 2\left[\frac{1}{2}x\right]$;   м) $y = \frac{[x]}{x}$;
- н) $y = \frac{1}{2}|2x|$;   н) $y = \{x\}$.

4.23. Довести, що:

- а) $288! : (16!)^{18}$;
- б) $288! : (18!)^{16}$;
- в) $C_{10000}^{5000} : 7$;
- г) $n! : (a! b! \dots k!)$, якщо $a + b + \dots + k \leq n$;
- д) $(k+1)(k+2)\dots(k+n) : n!$, $k, n \in \mathbb{N}$;
- е) $(n!)! : (n!)^{(n-1)!}$;
- ж) $\left[\frac{n+1}{2}\right] + \left[\frac{n+2}{4}\right] + \dots + \left[\frac{n+2^k}{2^{k+1}}\right] + \dots = n$.

4.24. Скільки є натуральних чисел, які:

- а) кратні 786 і містяться між 10^6 і 10^7 ;
- б) менші від числа 1000 і не діляться ні на 5, ні на 7;
- в) не більші від 100 і взаємно прості з 36;

- г) не більші від 2311 і не діляться на жодне з чисел 5, 7, 13, 17;
 д) не більші від 12 317 і взаємно прості з 1575;
 е) не більші від 1000 і не взаємно прості з 363?

4.25. Турист перебував у дорозі ціле число днів і проїжджав кожен день стільки кілометрів, скільки днів він подорожував. Якби він проїжджав щодня по 20 км і зупинявся на один день через кожні 40 км, то час його подорожування збільшився б на 37 днів. Скільки днів подорожував турист?

§ 5. Ланцюгові дроби. Підхідні дроби ланцюгового дробу

Література

- [1] — § 9, с. 99—111;
- [2] — § 9, с. 98—111;
- [3] — гл. 11, § 3, с. 379—385;
- [4] — гл. IV, § 14, 15, с. 260—278;
- [10] — гл. I, § 6, с. 18—22;
- [11] — гл. 5, § 1, 2, с. 58—66;
- [12] — гл. III, § 3, с. 69—79;
- [14] — § 7—9, с. 31—41.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Нехай α — довільне дійсне число. Позначимо через q_1 найбільше ціле число, яке не перевищує α . При дробовому α маємо $\alpha = q_0 + \frac{1}{\alpha_1}$, де $\alpha_1 > 1$. Analogічно при дробових $\alpha_1, \dots, \alpha_{s-1}$ маємо

$$\begin{aligned} \alpha_1 &= q_1 + \frac{1}{\alpha_2}, \quad \alpha_2 > 1, \\ &\dots \dots \dots \dots \dots \\ \alpha_{s-1} &= q_{s-1} + \frac{1}{\alpha_s}, \quad \alpha_s > 1, \end{aligned}$$

і тому дістаємо розклад в елементарний ланцюговий, або елементарний неперевний, дріб:

$$\alpha = q_0 + \cfrac{1}{q_1 + \cfrac{1}{q_2 + \dots + \cfrac{1}{q_{s-1} + \cfrac{1}{\alpha_s}}}}. \quad (1)$$

Якщо α — ірраціональне, то $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_s$ — ірраціональні (якщо α_s — раціональне, то згідно з розкладом (1) число α теж раціональне), і через це зазначений процес можна нескінченно продовжити, і в результаті дістанемо нескінчений ланцюговий дріб.

Якщо α — раціональне, то існує такий раціональний нескоротний дріб $\frac{a}{b}$, що $\alpha = \frac{a}{b}$, $b > 0$. Тоді зазначений процес скінчений і його можна здійснити за допомогою алгоритму Евкліда. Справді, для чисел a і b маємо: